

ודווקא ההודאה על החטא - בזה זוכח היצר לגמרי. מפני שכאשר מודה על חטאו, הוא מוסר עצמו אל הש"י¹⁰⁶ אשר חטא (לו), כמו שהוא כל הודאה שמוסר עצמו אל מי שחטא לו. ועל ידי זה סילוק יצר הרע לגמרי - כי אין ליצר הרע שום צירוף אל השם יתברך ולפיכך דבר זה הוא סילוק יצר הרע לגמרי.

ואם לא כן, אפשר שישוב אל החטא שעשה, כי כך הם מעשה האדם: פעם יעשה ופעם לא יעשה, כמו שהוא האדם¹⁰⁷. אבל כאשר מתוודה על החטא, לומר: "חטאתי לה", על ידי הודאה זאת - מוסר עצמו אל השם יתברך לגמרי, ומסלק בזה מאיתו היצר הרע לגמרי, ומתדבק בו יתב' בהודאה זאת, כמו שהתבאר למעלה.

הערות - ילמד עניים דרכו

106 כי כשאדם מודה לחברו שחטא לו, הוא למעשה מקבל על עצמו כל עונש שישית עליו. ואם כן הוא מוסר את עצמו לחסדי חברו. ועל כן הוידוי הוא למעשה המוכנות לקבל את העונש האלוהי, כפי מה שישית עליו המלך. וזה עצמו ביטול אל המלך וקבלת אדנותו (כמו המתבייש וירא החטא - שמקבלים את אדנות המלך עליהם). ובזה הוא מתרחק מהחטא לגמרי, שהרי עיקרו של החטא הוא פריקת עול המלך והליכה אחרי התאוות. וז"ל הרמ"ק בספר תומר דבורה פרק א בביאור מידת הרחמים התשיעית: "האדם מתוודה וכוונתו בוודוי לקבל עליו טהרה, כעניין שאמר דוד (תהלים נא, ד): 'הרב כבסני מעוני', וכן הוא אמרנו: 'מחוק ברחמיך הרבים', אינו מתפלל אלא שיהיו ייסורים קלים שלא יהיה בהם ביטול תורה, וזה שאומרים: 'אבל לא על ידי ייסורים רעים', וכך הוא מכוון בהיותו אומר: 'זאתה צדיק על כל הבא עלי', ממש הוא מקבל ייסורים בסבר פנים יפות להתכפר, מפני שיש עוונות שייסורים ממרקים או מיתה ממרקת. וכך היא המידה: מיד שזה מתוודה בתפילתו, פירשו בוורה, בפרשת פקודי (רסב, ב) שהוא חלק סמאל כעין השעיר, מהו חלקו? שהקב"ה גוזר עליו ייסורים ומיד מזדמן שם סמאל והולך וגובה חובו..." [ועיין גם בכוזרי ב, מד שביאר "מעביר ראשון ראשון" היינו שמבקשים שה' יגבה מאיתנו החובות מיד, כדי שנהיה נקיים לפניו! ועיין דעת תבונות סימן קמב - שהופעת המשפט בעולם היא טובה לצדיקים, והעדר המשפט הוא דבר רע.] אולם המהר"ל מוסיף עוד: עצם הכניסה תחת מלכות המלך והקרבה אליו מרחיקה את החוטא מהתאוות ומיצר הרע. הרי שהוידוי גורם גם לתיקון פריקת העול וגם לניתוק מהיצר עצמו שמשך לחטא.

107 ההכרה בחטא לבדה אינה מספקת, כי האדם לרגע אחד מכיר בקלקול החטא ומכיר בחובתו לקיים את רצון ה', ורגע אחר כבר ידיעה זו מסתלקת ממנו והיצר מתגבר. רק הוידוי שהוא המוכנות להתייטר בעבור החטא, מדבק את האדם בשכינה כך שהיצר מסתלק ממנו לגמרי. [וכן הבושה האמיתית שמכניסה את האדם תחת עול מלכות ה' מסלקת את היצר ממנו.] ואפשר שזה פירוש דברי הרמב"ם (הל' תשובה ב, ג): "ומה היא התשובה? הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד, שנאמר: 'יעזוב רשע דרכו'. וכן יתנחם על שעבר, שנאמר: 'כי אחרי שובי נחמתי', ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר: 'ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו'. וצריך להתוודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו. כל המתוודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו, שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ, וכן הוא אומר: 'ומודה ועוזב ירוחם'..." הרי שהוידוי מחייב עזיבה, והעזיבה היא "שיעיד עליו הקב"ה שאינו חוזר" - ואיך יעיד? אלא כשמוכן להיענש על כך, נכנס במחיצת הקב"ה כנ"ל, והיא העדות.

ואמר (בגמרא בסוטה שהובאה לעיל), כי ראובן ויהודה "לא עבר זר בתוכם"¹⁰⁸. שההודאה מאחדת אותם לגמרי בכל, עד שלא עבר זר בתוכם. והוא דבר חכמה - איך ההודאה מאחדת אותם: וזה, כי כל ההודאה מצד שהוא מודה אל הש"י, ודבר זה מורה (על) אחדותו יתברך, ולכך אמרו ז"ל (מגילה כה,א): "האומר: 'מודים, מודים' - משתקין אותו", כמו מי שאומר: "שמע שמע" (שמודה בשתי רשויות)¹⁰⁹.

ומה שההודאה היה מורה על אחדותו - אין כאן מקומו והתבאר בנתיב התפילה, ע"ש¹¹⁰. ולפיכך אלו שניים - דהיינו יהודה וראובן - ראויים שיהיו ביחד, מפני שהם

הערות - ילמד ענוים דרכו

- 108 כתב רש"י בשם התנחומא שכוונת הפסוק לומר שכאשר בירך משה את ישראל - הצמיד את יהודה לראובן. והיינו כנ"ל, שאמר משה: "מי גרם לראובן שיודה? לא יהודה..."
- 109 על כן נפסק להלכה (או"ח טו,ג) שאדם שנמצא בתפילה במקומות שעונה לדבר שבקדושה, עונה גם ל"מודים אנחנו לך". וכן נפסק (שם קט,א) שאדם שאיחר לתפילה והציבור נמצא אחרי קדושה - ימתין עד שיענה ל"מודים", כמו שממתין לקדושה. וכן נפסק (שם) שכשהציבור מגיע ל"מודים" והוא באמצע עמידה - ישחה עמהם: "שלא יהא נראה ככופר במי שהציבור משתחוים לו".
- והטעם פשוט, שההודאה היא עצמה קבלת עול. כי אין אדם מודה אלא למי שמחיה ומנהיג אותו, וכן אין אדם מתוודה אלא למי שמחויב לקיים גזרותיו. והרי זה עניין קבלת עול המלכות: ההכרה שהוא מחיה אותך, מנהיג אותך ומצווה אותך!
- 110 הכוונה לנתיב העבודה פרק י. עיין שם שביאר הטעם שכורעים באבות ובהודאה בלבד, כי שם האדם עומד לפני המלך ממש, והוא מוסר נפשו אליו: "לפיכך בברכה זאת (=אבות) האדם קרוב אל השם יתברך, ואז הוא לפניו. כי אין האדם כורע לפני המלך ואינו לפני המלך. אבל כאשר מתקרב אל המלך - כורע לפניו. לפיכך קודם שמזכיר השם - שאז הוא קרוב אל השם, יש לו לכרוע לפניו ולמסור נפשו אל השם יתברך. כי אין נמצא עם השם יתברך שום מציאות והכל אפס זולתו יתברך (=לעומת המלך אין שום חשיבות לשום דבר). כי זה עניין הכריעה שהוא כורע לפניו, שמוסר נפשו אליו ומבטל מציאותו אליו. וכשמזכיר השם עצמו יש לו לזקוף, כי מצד השם יתברך קיום כל הנמצאים והוא יתברך זוקף כפופים. ובכריעה זאת שהוא לפני הזכרת השם ובזקיפה שהוא זוקף כאשר מזכיר השם, בו נרמז כי כל הנמצאים הם נמצאים מאיתו וממנו קיום שלהם ואצל השם יתברך הם אפס. ולפיכך כאשר בא אל הזכרת שמו יתברך כורע ומוסר נפשו אל השם יתברך - כי מציאותו של אדם אינו נחשב אצל השם יתברך, וזוקף כאשר מזכיר שמו מפני כי מן השם יתברך הכל והוא מעמיד וזוקף הכל. לכך יש לו לזקוף כאשר מזכיר השם. וכן בסוף אותה ברכה, כי הברכה הזאת היא השתלשלות העולם מן השם יתברך, כי האבות הם השתלשלות והתחלת העולם כמו שהתבאר. וכן במודים, וזה כי כשם שברכה ראשונה שהיא אבות הוא השתלשלות המציאות מן השם יתברך, וכן ברכת מודים הוראה על שכל המציאות הוא (שייך) אליו. ושני דברים הם: כי האב הוא סיבה לבן ומשתלשל הבן מאיתו ואין הבן בשביל זה קנוי לו כמו העבד, אבל העבד הוא קנוי לאדון שלו והעבד בפרט כורע לפני אדוניו שהוא שלו. ואלו שני דברים הם כנגד ב' דברים שאמר הכתוב: 'הלא הוא אביך קנך' - כי 'אביך' ר"ל כי מאיתו יתברך השתלשלות ישראל, כי הוא סיבה להם, כמו האב שהוא סיבה לבן; 'קנך' שקנה ישראל אליו לו לעבדים. ועל זה הוא כל ברכת מודים: שאנו נתנים הודאה אל השם יתברך שאנו שלו ואין אנו מצד עצמנו שום דבר, רק הכל להשם יתברך. ולפיכך אומר: 'על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך'. וכל עניין הברכה הזאת היא 'הודאה' ונקראת 'ברכת הודאה'. ומפני כך, כמו שהוא קרוב אל השם יתברך מצד השתלשלות שלו, כך הוא קרוב אל השם יתברך מצד שהוא אל השם יתברך, ולפיכך גם כן בברכה זאת הכריעה מלפני השם יתברך

מסלול 1: יום ד, יח באלול	מסלול 3: יום ב, כ באלול
מסלול 2: יום ה, יח באלול	מסלול 4: יום ד, כ באלול

מתאחדים לגמרי, מפני ההודאה שנמצא בשניהם. וכשם שהוא ית' אחד - כך בעלי הודאה מתאחדים גם כן¹¹¹. ולכך אמר: "אשר חכמים יגידו ולא פִּיחֲדוּ מאבותם, להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם". ויש לך לעמוד על סוד ראובן ועל סוד יהודה, כי אלו שניהם בפרט - הם מיוחדים בהודאה ובתשובה, כאשר תבין דברי חכמה מאוד¹¹².

ובמדרש (תהלים ק): "מְזֻמֹּר לְתוֹדָה הָרִיעוּ לָהּ פֶּל הָאָרֶץ" (תהלים ק, א) - אמר ר' יעקב בר' אבהו בשם ר' אחא: יודו בי אומות העולם ואני מקבלם, דכתיב (ישעיהו מה, כג): 'כִּי לִי תִכְרַע כָּל בְּרֵךְ', זהו שאומר הכתוב (משלי כח, יג): 'מִכֶּסֶה פִּשְׁעָיו - לֹא יִצְלִיחַ'¹¹³ (ומודה ועזב - ירחם).

ר' שמעון ורשב"ל בשם רשב"י: כל הנטיעות אתה מכסה שורשיהן והם משביחים, האגוז¹¹⁴ הזה - אתה מכסה שורשיו והוא אינו משביח. משל לליסטים שהיה נדון לפני הקוסטינר (=מוציא להורג), כל זמן שהוא מתריס (=לא מודה) - הוא לוקה, הודה - הוא נותן פרקילא (=פדיון כספי ממוות שהוא קנס גדול)¹¹⁵. אבל הקב"ה אינו כן, עד שלא הודה - הוא נותן פרקילא (=פדיון ממוות), משהודה - נוטל דימוס (=שחרור)¹¹⁶.

הערות - ילמד ענוים דרכו

קודם הזכרת השם וזוקף עצמו כאשר מזכיר השם מן הטעם אשר התבאר. כי מצד שהאדם קרוב אל השי"ת - יש לו לכרוע. ואין קירוב רק באבות ובהודאה מטעם אשר התבאר". ועיין שם שהסביר את החילוק בין הכריעה באבות לכריעה במודים, וכן הסביר מדוע אמרו שמי שאינו כורע במודים נעשה שדרו נחש.

111 ולכן גם עם ישראל נחשבים לאחד, כיוון שהם מיוחדים את ה': "אתה אחד ושםך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

112 נראה שכוונתו לסוד הראשית, שעליו דיבר בפרק הקודם בעניין דוד וישראל. כי ראובן הוא בכור, וכן יהודה הוא מלך, ע"ש.

113 איך פסוק זה מסתדר עם הפסוק "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה"? עיין יומא פוב, כמה דעות בגמרא ובראשונים. ועיין ברמב"ם הל' תשובה ב, ה, בהשגת הראב"ד שם ובנו"כ שם.

114 עיין שה"ש רבה ו, יא עה"פ: "אל גינת אגוז ירדתי" שהוא רמז לרשעי ישראל.

115 עיין בפסיקתא דר"כ כד, ח, וכד, שיש מי שגורס אחר כך: "ואחר כך יוצא ליהרג" היינו שאחרי העונש הכספי גם מוציאו להורג.

כלומר בבית דין של בני אדם, המטרה של ההלקאה היא לגרום להודאה ואז יתחייב עונש מוות ויפדה בכסף רב. אבל בבית דין של מעלה הרי הקב"ה יודע מה האדם עשה, ועל כן עוד לפני שמודה כבר יש עליו גזר דין מוות שיפדה בממון רב, אבל אם מודה - יוצא לחופשי, כי מטרת הענישה היא התיקון.

116 כעין זה בווידוי הגדול לר' ניסים גאון, הנאמר ביום הכיפורים: "ומנהגך לרחם על בריותיך השבים אליך ומתוודים לפניך, ועוזבים ומתנחמים על פשעיהם, ולא מכסים עליהם. שכן כתוב: מכסה פשעיו לא יצליח, ומודה ועזב ירחם. רבונו של עולם! מנהג בית דינך הצדק, לא מנהג בתי דינין של בשר ודם. כי מדת בשר ודם: כשאדם תובע את חברו בממון, בא אל הדין, אם יכפר - ינצל מן הממון. ואם מודה - מתחייב לתן. ובית דינך הצדק לא כך הוא. אלא אם יכפר - אזי לו. אזי לנפשו. ואם מודה ועזב - אתה תרחמהו ותציל את נפשו מדינה של גיהנם".

אמר רבי יודא: 'ומודה ועוזב ירוחם' - כיון שראה משה כן, התחיל שורר עליהם: מזמור לתודה".

ביארו כי עיקר התשובה הוא הודאה, שהוא מודה על חטאיו. שההודאה מביא שהשם יתברך מקבל אותו בתשובה. כי כאשר מודה על חטאיו - מוסר עצמו אל השם יתברך ושב אל השם יתברך לגמרי, כי זהו עניין ההודאה, כמו שביארנו דבר זה בכמה מקומות. ואז השם יתברך מקבל אותו בתשובה, בשביל הודאה זאת שמוסר עצמו אליו.

וכך ויודוי יום הכיפור, כי ביום הכיפור מקבל החוטאים. ואין זה, (אלא) רק כאשר מוסר עצמו אל השם ית' לומר: חטאתי לך, ובזה מוסר עצמו אליו, ושב אליו, ואז מקבל אותו השם יתברך בתשובה.

ויש להבין זה, כי בשביל כך ההודאה - היא עיקר התשובה.

וכן כל המומתים מתוודין - מטעם זה. כי על ידי הווידי - מוסרים עצמם ונפשם אל הש"י, ואז מקבל השם יתברך נשמתו.

ולכך מתוודה כל אשר נוטה למות. כי בזה מוסר עצמו אל הש"י, ואז הוא מקבל נשמתו, הש"י.

שאלות מנחות:

- ✦ מה עושה הווידי? מה הכוונה ש"מוסר עצמו לקב"ה"? מדוע על ידי הווידי החטא מסתלק ממנו?
- ✦ מה משמעות הווידי על פי הרמב"ם בהל' תשובה ב,ב? האם המהר"ל מייחס לווידי את אותו עניין?
- ✦ האם ה"וידוי" לשיטת המהר"ל קשור בהכרח ל"חטא"? מה הקשר בין "וידוי" לבין "הודאה"?
- ✦ האם ניתן להתוודות בציבור כאשר יש מחלוקות פנימיות ביניהם? מדוע לפי ביאור המהר"ל כאן לעניין הווידי (באחדות יהודה וראובן) לא ניתן להגיע לכפרת יום הכיפורים "עד שירצה את חברו"?